

VOORAFGAAND BERICHT

Waarde lezer

U houdt het zevende nummer van De Polderkrant in handen. Deze uitgave heeft als doel u wegwijs te maken in de rijke en gevarieerde wereld van onroerend erfgoed, met een bijzondere focus op de Polderrandregio. Ditmaal nemen we u mee op een verkenningstocht door het religieuze erfgoed, maar dan vanuit een andere invalshoek dan u wellicht gewend bent. We duiken voor één keer niet in de traditionele benadering van kerken, kloosters of kapellen, maar brengen verhalen die dit erfgoed vanuit een verrassende hoek belichten en brengen weetjes die u – hopelijk – nog niet wist. Misschien ontdekt u wel hoe religieuze gebruiken een grotere invloed hadden op het dagelijks leven dan u dacht. Wellicht gaat u bij een volgend kerkbezoek wel naarstig op zoek naar een Heilig Putje. En wie weet, bekijkt u zelfs een deurgat voortaan met andere ogen!

We hopen dat dit nummer u inspireert en veel leesplezier biedt!

De redactie

VAN VIJZEL TOT DOOPVONT

Een opvallend element in de verder moderne Sint-Michielskerk in Roksem is de doopvont van witte mergelsteen. Dit bijzondere object werd in 1968-1969 door E.H. Blicke aan de kerk geschonken, kort na de voltooiing van het gebouw. Tijdens een van zijn vele huisbezoeken ontdekte hij een opvallende drinkbak van witte mergelsteen bij het hondenhek op de hoeve van Remi Knockaert aan de Vanderkinderenweg. De pastoor vermoedde dat dit de oude doopvont van de vroegere kerk van Roksem was. Hij liet het object grondig reinigen, plaatste het op een sokkel van witte steen en voorzag het van een gesmeed deksel, geschonken door de familie Kemel-Dewanckele. Zo kreeg het een ereplaats vooraan in de kerk.

Doopvont © KIK-IRPA,
cliché M052696

Hoewel de historische interpretatie van de pastoor achteraf onjuist bleek – het object is geen doopvont uit de vroegere kerk, maar een middeleeuwse vijzel uit de 13e tot 15e eeuw, gebruikt om materialen fijn te malen – blijft het een mooi voorbeeld van hergebruik.

Wouter Dhaeze

Bronnen: Romain Roose, 'Roksem, de jongste parochie', in: Vlaanderen. Kunsttijdschrift. Jaargang 44, 1995, pp. 222-225; Informatie over de datering geleverd door Geert Verbrugghe (INRAP, Frankrijk) (2 februari 2016).

OVER DE 'STATIËN',
DE KRUISWEGBEELDEN
IN DE ONZE-LIEVE-VROUWKERK

Op de zitting van de eerste zondag van oktober 1896 besliste de kerkraad van Gistel, mits de nodige toelating van de hogere overheid, om de oude kruisweg van de Onze-Lieve-Vrouwekerk te verkopen en een nieuwe aan te schaffen. Op 19 oktober 1897 ontvangt de kerkfabriek het bericht dat de Bestendige Deputatie, in overeenstemming met de Commissie van monumenten en met de bisschop, toelaat om voor 600 frank de statien van de oude kruisweg te verkopen aan de kerk van Zevekote. Voor de nieuwe kruisweg werd een beroep gedaan op de beeldhouwer Aloïs Debeule uit Gent, een bekend kunstenaar in binnen- en buitenland met werken in de St.-Jacobs- en de St.-Baafskerk in Gent, in de kapel van het gesticht der Damen van Biervliet te Leuven, in de kapel van het college van Ronse, in Engeland de kerk van Manchester Heywood en Sint-Augustine in Ramsgate. Het idee om door zo'n groot kunstenaar een kruisweg te laten creëren in de Gistelse kerk moet bij de parochianen nogal in de smaak gevallen zijn, want verschillende waren onmiddellijk bereid de kosten van één statie op zich

te nemen. De kostprijs, het volledig werk voor plaatsen inbegrepen: 7000 frank. Het werk moest definitief geplaatst zijn tegen 1 januari 1900, maar zoals met zo vele grote projecten, kwam ook daar een staartje aan. De laatste "statie" werd geplaatst op 28 oktober 1900 en de laatste betaling gebeurde op 12 april 1901. De opschriften en de namen van de schenkers die in vergeelde letters gebeiteld waren, zijn verdwenen bij het verplaatsen en herschilderen van de kruiswegstaties.

August R. Vansevenant, 15.12.1990

*Voorbehouden
voor een verzendetiket
met postadres.*

De SS te Markhove, Kortemark

Reeds in 1860 beslisten de Zusters van de H. Vincentius uit de Handzamestraat om een school op te richten in Markhove, de verafgelegen uithoek van Kortemark.

In 1894 werd een geheel nieuw complex gebouwd langs het nieuw aangelegde deel van de Ichtegemstraat. Bij de school werd een indrukwekkend schoolhuis gebouwd. De zusters, een viertal in die tijd, konden voortaan tijdens de week bij hun school blijven wonen. Tijdens het weekend vervoegden ze hun kloostergemeenschap in de Handzamestraat. De zusterwoning beschikte beneden over een ruim salon, een keuken en een spreekkamer. Op de eerste verdieping waren een viertal slaapkamers. Aan de achterkant van het gebouw bevond zich een kleine kapel met een zeer mooi houten gewelf en drie brandglasramen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de school door de SS opgeëist en van juli tot september 1944 verbleven meer dan 300 politieke gevangenen uit voornamelijk Polen en de voormalige Sovjetunie in het concentratiekamp Markhove. De zusterwoning werd ingenomen door de SS-leiding van het kamp.

In de vroege ochtend van 1 september 1944 braken een 40-tal gevangenen uit. De SS was totaal verrast. Drie vluchtelingen werden doodgeschoten, maar velen wisten hun vrijheid terug te winnen. Dit is de best gelukte ontsnappingspoging uit de hele geschiedenis van de Duitse concentratiekampen

in Europa!

Bron: Peter Bentein & Marcel Werbrouck, Kapellen in het Krededal, Kortemark, Heemkundige kring Crekel Beke, 2008.

Peter Bentein & Marcel Werbrouck

EEN ENGELSE GRAFSTEEN OP HET KERKHOF VAN BEKEGEM

Vandaag zie je tegen de buitenmuur van het kerkhof rond de kerk in Bekegem een Engelstalige grafsteen met opschrift "sacred to the memory of lady Anne Woodville", die in 1848 overleed. Pas in 2013 werd dit merkwaardige stukje erfgoed herontdekt door Etienne Sierens.

Etienne was op wandel op het kerkhof en vond dat de stapsteen voor de deur van de oude misdienaarsruimte een merkwaardige vorm had. Samen met Rik Dely maakte hij een kuil onder de arduinen tegel en nam met een digitale camera foto's van die onderkant. Zo ontdekte hij dat er een Engelstalige tekst op stond. In overleg met het gemeentebestuur en Monumenten en Landschappen werd de steen helemaal opgegraven.

Het bleek om de grafsteen van Anne Woodville te gaan. Vermoedelijk bevond het graf van deze dame zich tegen de kerkmuur. Toen in 1865 de Bekegemse

kerk met twee zijbeuken werd uitgebreid, stond dat graf in de weg en werd het verwijderd. Het intacte gedenkteken vond een nieuwe functie als verharding voor de deur van de misdienaarsruimte.

Anne Woodville was de weduwe van de verarmde Engelse edelman Georg Jackson, die in 1814 de titel van baron had gekregen. Een van zijn voorouders was medestander van Cromwell en kreeg als dank grond in Ierland. Na omzwervingen in Parijs en Antwerpen, waar zijn vaatwerf fabriek failliet ging, kwam Georg in Brugge wonen. Hij overleed er in 1840. Sindsdien woonde zijn weduwe met haar dochter Blanche en drie meiden in hun Bekegemse buitenverblijf langs de Bevrijdingsweg.

*Koenraad Vandenbussche
(vrijwilliger erfgoedwerkgroep Ichtegem)*

Etienne Sierens bij het desbetreffende graf. Deze kan op heden teruggevonden worden op de begraafplaats van de Sint-Amanduskerk ongeveer tegenover het kerkportaal, aan de rechterzijde van de poort die toegang geeft tot de begraafplaats, richting de markt.

DE PAARDEN- EN DIEREN-ZEGENING VAN ETTELGEM

Sinds 1985 vindt in Ettelgem elk jaar de paarden- en dierenzegening plaats, meestal rond het feest van Sint-Hubertus (3 november), de patroonheilige van jagers, natuur en dieren. Sint-Hubertus staat bekend om zijn liefde voor dieren. Jaarlijks worden ter ere van hem op veel plaatsen in België en Frankrijk dieren gezegend. Dit evenement, dat voor Ettelgem van grote betekenis is, is diep geworteld in de katholieke tradities en het landelijke leven, en versterkt het gemeenschapsgevoel onder de inwoners.

In de vroege ochtend van de zegening verzamelen bewoners en omwonenden zich om hun paarden en huisdieren te laten zegenen. De dag begint met een eucharistieviering, die sinds het prille begin van het evenement muzikaal wordt opgeluisterd door het Jachthoornensemble Confrérie de Toulouse-Lautrec uit Oostende. In de kerk worden huisdieren en zelfs knuffels gezegend, evenals het Sint-Hubertusbrood. Dit brood, waarvan men geloofde dat het bescherming bood tegen hondsdolheid, wordt na de zegening uitgedeeld of verkocht. Mensen aten het niet alleen zelf, maar gaven het ook aan hun dieren op de boerderij of bewaarden een stukje in de stal voor extra bescherming.

Na de mis verplaatst het gevolg zich naar buiten voor de zegening van de grotere dieren. De priester zegent de dieren en hun begeleiders, die in een vaste volgorde voorbij trekken: eerst de ruiters, dan menners die naast hun paarden of pony’s lopen, gevolgd door de boerenpaarden en tenslotte de tractoren en auto’s.

Wouter Dhaeze

Bronnen: ‘Dierenzegening Sint-Hubertusvrienden Ettelgem 2019’, in: D’Ettelghemnaar winter 2019, pp. 16-19; Katrien Vervaele en Wouter Dhaeze, Wiewater en mollenpootjes. Bijgeloof en volksgeloof in visserij en landbouw, Brugge, 2021.

HEVIGE TANDPIJN IN ZEVEKOTE

Iedereen heeft wellicht wel eens tandpijn gehad en een afspraak bij de tandarts gemaakt. Maar vroeger was een bezoek aan de tandarts niet zo evident. Mensen moesten zichzelf vaak behelpen door te gorgelen met sterke drank of een kruidnagel in het ontstoken tandgat te stoppen om de pijn te verzachten. Ook de Kerk speelde een rol in de tandpijnbestrijding. Zo werd de Heilige Apollonia aangeroepen bij diverse tandproblemen, en zij is tevens de patroonheilige van de tandartsen. Al in de 19e eeuw stond Zevekote bekend als een devotieoord van de Heilige Apollonia. Een oude Aanwakkeringe (litanie) uit 1857 getuigt hiervan.

Ook enkele oudere informanten herinneren zich allen nog heel goed de grote volkstoeloop uit de omliggende gemeenten tijdens de negendaagse noveen naar aanleiding van de feestdag van de H. Apollonia op 9 februari. Op “Apollonia-zondag” was het in Zevekote erg druk: honderden “velo’s” stonden over heel het dorp verspreid, velen kwamen ook te voet, vaak door de bittere koude en dikke sneeuw!

Jan Verheyde

©Francisco de Zurbarán

GROOT MARIABEELD GESTOLEN UIT KAPEL!

In De Weekbode van 14 januari 2000 doen we een verontrustende ontdekking...

“In welke wereld leven wij? Wie doet nu zoiets?” Yolande Pollentier-Vandenberghie is er het hart van in. Uit de kapel bij hun hoeve in de Meerlaanstraat 8 in Kortemark is een groot Mariabeeld gestolen dat voor de familie een grote emotionele waarde had.

“De kapel werd in 1946 gebouwd uit dank, omdat mijn drie broers Maurice, Germain en Julien heelhuids uit de oorlog naar huis gekomen waren”, zegt Michel Pollentier. “Het beeld stelt Onze-Lieve-Vrouw van de Wereld voor. Maria is afgebeeld met een wereldbol en een slang aan haar voeten. Het is wel een kleine meter hoog.”

“Wij waren echt gehecht aan het beeld”, zegt echtgenote Yolande. “Het is onvoorstelbaar hoeveel kaarsen er bij het beeld gebrand werden. (...) De dieven moeten het zeker op het beeld gemunt hebben, want de vazen en zelfs wat geld dat in een bakje lag, bleef onaangeroerd. Ik mag er niet aan denken dat het beeld straks op een rommelmarkt of zoiets versjacherd wordt”.

Er werd aangifte gedaan, maar tot op heden is er van de dief of dieven geen enkel spoor...

Bron: De Weekbode, 14 januari 2000; Peter Bentein & Marcel Werbrouck, Kapellen in het Krededal, Kortemark, Heemkundige kring Crekel Beke, 2008.

Peter Bentein & Marcel Werbrouck

DE VERDWENEN KWB-KAPEL VAN ICHTEGEM

De oorspronkelijke kapel van Onze-Lieve-Vrouw Aller Genade, ook wel de KWB-kapel genoemd, werd door de toenmalige Kristelijke Werknemers Bond begin de jaren 1960 opgericht. De kapel werd op privégrond, met toestemming van de toenmalige eigenaar, opgetrokken in de voortuin van het perceel in de Moerdijkstraat 55 te Ichtegem.

In 1994 werd deze grond eigendom van Benny Vanryckeghem en Sabine Deforche, die de vervallen kapel niet wilden afbreken, maar wel verplaatsen gezien de ongelukkige ligging midden in hun tuin. Ze besloten om een nieuw kapelletje op te trekken, maar dan aan de straatkant. Benny bouwde het nieuwe kapelletje helemaal zelf. Deze kapel werd officieel ingewijd aan de vooravond van de meimaand van 2001.

Ondertussen werd ook deze tweede kapel in 2015 afgebroken, om plaats te maken voor nieuwbouwwoningen.

Emmy Dens (vrijwilliger erfgoedwerkgroep Ichtegem)

WIJDING EN ONTWIJDING VAN DE KERKEN IN KOEKELARE

Recent was er in kranten en verkiezingspamfletten nogal wat te doen rond ontwijding en herbestemming van kerken. Kerkgebouwen zijn door de wijding, hun uiterlijk en het gebruik diepgeworteld in de lokale (geloofs)gemeenschap. Aan een verandering in het gebruik van een kerkgebouw zijn strikte voorwaarden verbonden en meerdere partijen (priesterraad, kerkfabriek, bisschop, gemeentebestuur en Vlaamse overheid) moeten tot een akkoord komen. In gemeenschappelijk overleg werd een kerkenbeleidsplan uitgewerkt.

Een kerk is door de wijding met heilig chrisma permanent onttrokken aan iedere vorm van seculier gebruik. Het terugbrengen van een kerk tot een profaan en niet onwaardig gebruik kan kerkrechtelijk enkel door de bevoegde bisschop en om ernstige redenen.

Voor de kerk van de Mokker is men tot een voor alle partijen aanvaardbare oplossing gekomen. Op 31 december 2024 wordt de Pastoor van Arskerk een profaan gebouw dat een waardige herbestemming krijgt als sociaal en cultureel ontmoetingspunt. Het ontwijden van de parochiekerk impliceert dat de parochie de Mokker op dezelfde datum ophoudt te bestaan. Het koninklijk besluit tot de oprichting van de parochie De Mokker werd op 19 november 1925 door koning Albert I ondertekend. Een eeuwfeest zal er dus niet komen. De Mokkerkerk met twee altaren werd op 23 mei 1932 plechtig ingewijd door bisschop Lamiroy met assistentie van Mgr. Callewaert en Kanunnik Coucke. De dienst duurde tweeënhalf uur.

Voor de kerk van Zande is de zoektocht naar een zinvolle invulling nog niet afgerond. Wel is men het er over eens dat enkel de Sint-Martinuskerk in Koekelare en de

Sint-Gertrudiskerk in Bovekerke voor de eredienst behouden blijven.

Kerkwijdingen zijn complexe rituele ceremoniën die we met onze huidige zienswijze als een bizar en wereldvreemd schouwspel zouden bestempelen. Zelfs aan het begin van de 20e eeuw vond pastoor L. Lootens een gedachtenis met uitleg en de betekenis van de rituele handelingen noodzakelijk. De plechtige wijding van de herbouwde Sint-Martinuskerk in Koekelare vond plaats op 23 september 1912 en duurde maar liefst 5 uur. Bisschop Waffelaert en de geestelijken werden nadien ontvangen op het Oosthofkasteel van baron Piers de Raveschoot. De gedachtenis bevat drie pagina’s met 15 artikels die de ceremonie en de betekenis van iedere handeling beschrijven.

Zowel de bisschop als de lokale geestelijken moeten daags voor de plechtigheid vasten voor hun zielzuivering. De heiligenrelikwieën die in het nieuwe altaar zullen ingewerkt worden, zijn samen met drie wierookkorrels in een aparte tent of kapel vóór de kerk tentoongesteld. Op de kerkmuren schildert men 12 kruisen met telkens een kaars erboven die brandt tijdens de plechtigheid. Dit symboliseert de 12 apostelen die door de Heilige Geest zijn geïnspireerd.

In de aparte kapel wijdt de bisschop water en zout waarmee hij zichzelf en de omstaanders besprenkeld. Daarna gaat men in groep driemaal rond de kerk terwijl het gebouw voortdurend met het gewijd water besprenkeld wordt: laag, in het midden en bovenaan. Telkens de bisschop de kerkdeur passeert, klopt hij met zijn staf. Bij de derde klopp wordt de deur geopend.

De bisschop en zijn concelebranten treden binnen terwijl het volk en de overige priesters buiten wachten, dit als herinnering aan de hemelvaart van Christus. De bisschop zingt het Veni Creator terwijl hij kruisgewijs as verstrooit. Onder het bidden van de heilige litanieën schrijft de bisschop kruisgewijs het Grieks en het Latijns alfabet in de gestrooide as. Dit symboliseert dat alle volkeren geroepen zijn om hun geluk in Jezus-Christus te zoeken. Vervolgens wordt Gregoriaans water (een mengsel van wijwater, zout, as en wijn) gewijd. As en zout verbeelden het sterfelijk lichaam en de onsterfelijke ziel, wijn de godheid en water de mens.

Daarna worden de relikwieën uit de tent processiegewijs rond de kerk gedragen en komt iedereen de kerk binnen onder het zingen van psalmen. De bisschop metselt met zelfgemaakte mortel de relikwieën in het altaar. De vijf kruisen in het altaar gebeiteld, worden met chrisma gezalfd, zij verbeelden de wonden van Christus. Daarna zalft de bisschop het volledige altaar dat de Christus zelf verbeeldt. Ondertussen wandelt een hulp priester al wierokkend rond het altaar. Vervolgens worden de twaalf op de muren geschilderde kruisen gezalfd en draagt de bisschop een eerste heilige mis op in de kerk.

Als besluit van de ceremonie wijst pastoor Lootens op het belang van de kerk als Gods huis: een plaats waar de hele gemeenschap zijn geloof kan beleven om ieder voor zich een beter mens te worden.

Bernard Lootens

Een heilig bos te Roksem?

Stond op de plek van de verdwenen Sint-Michielskerk ooit een heidens heilgdom? Eind jaren 1990 werden de restanten van deze 11e-eeuwse Romaanse kerk weer zichtbaar gemaakt. Het bijbehorende archeologisch park valt op door een kunstmatige verhoging in het landschap, een zogenaamd kerkheuvel, ontstaan door eeuwenlange ophoping van puin en bijzettingen op het kerkhof.

Een oorkonde uit 745 vermeldt op deze plek een cella, een klooster met een kerk of kapel. Op 25 juli 745 schonk priester Felix bij testament zijn *cella* te *Hrochashem*, of *Herualdolugo*, aan de abdijs van *Sithiu* (Sint-Bertijns). Deze abdijs was destijds een van de belangrijkste in de regio. De *cella*, gewijd aan de aartsengel Michaël, Sint-Jan-de-Doper, Onze-Lieve-Vrouw en alle heiligen, omvatte een domein met boerderijen, gebouwen, landerijen, bossen, molens, vijvers, beken en vee. Over Felix weten we weinig, behalve dat hij priester was en welgesteld, gezien de omvang van het domein dat hij bezat. Het doel van deze cella was duidelijk: gelegen op de rand van het kustgebied met Zandig Vlaanderen, was het een ideale plek van waaruit het geloof verder kon worden verspreid. Dit vond plaats in de nasleep van de groot-schalige bekeringsgolf vanaf de 7e eeuw toen rondreizende missionarissen zoals Eligius, Amandus en Willibrordus heidense heilgdommen door christelijke vervingen en overal gebedsplaatsen en ook de eerste abdijen stichtten.

In de oorkonde worden twee plaatsnamen genoemd: *Hrochashem* en *Herualdolugo*. *Hrochashem*, later

gevormd tot Roksem, behoeft weinig uitleg. Roksem is een gem-toponiem met een Germaanse oorsprong en betekent zoveel als ‘huis van’. Het eerste deel van een toponiem is altijd de eigenaam, gewoonlijk de naam van een Germaanse clanleider. In dit geval staan wij hier voor de Germaanse naam *Hroch*. In deze regio zijn er opvallend veel plaatsnamen met een dergelijke uitgang: Ettelgem, Zerkegem, Snellegem, om er maar een paar op te noemen. Dat Germaanse element is een gevolg van de vele migraties van Germaanse stammen op het einde van de Romeinse tijd en de vroege middel-eeuwen. De nieuwkomers stichtten hier hun eigen nederzettingen of handelsplaatsen en vermengden zich geleidelijk aan met de lokale bevolking.

De naam *Herualdolugo* is complexer. Volgens taalkundige Maurits Gysseling betekent het “heilig woud van Herwald,” waarbij lugo afstamt van het Germaanse *lauh(a)*, ‘bos’. Volgens Jozef van Loon is *lugo* niet afgeleid van het Germaans maar van het Romaanse woord *lucus*, ‘tempelbos’. *Lucus* was een van de vier Latijnse woorden die in het algemeen ‘bos’ of ‘woud’ betekenen (naast *nemus*, *silva* en *saltus*), maar in tegenstelling tot de andere woorden werd het vooral gebruikt in een religieuze context. Een lucus was een gecultiveerde plaats, meer een bebost park dan een bos, en kon een tempel of andere landschapselementen omvatten die voor de rites werden gebruikt. Het is goed mogelijk dat dit voor rituele doeleinden omgevormd bosje een uitloper was van het uitgestrekte bos dat zich in de vroege middeleeuwen uitstreekte vanaf de rand van de zandrug tot diep in Zandig Vlaanderen en in de latere folklore ook wel gekend stond als het

Woud zonder Genade. Voor de Germanen die zich hier kwamen vestigen, moet dit bos een bijzondere mythologische en religieuze betekenis hebben gehad. Het eerste deel van *Herualdolugo* is een tweeledige Oudgermaanse persoonsnaam samengesteld uit *hari* ‘leger’ en *wald* ‘heersen, besturen’. Welke persoon of welk concept achter de naam Hariwald of Herewald schuilgaat, is niet helemaal duidelijk. Van Loon suggereert dat de naam verwijst naar een tijdens de 4e of 5e eeuw in Oudenburg gelegerde hogere Germaanse officier. Hij denkt daarbij aan een Germaanse aanduiding voor de *magistri militum* in het Romeinse leger van de late periode, die vaak Germanen waren. Maar evengoed was het een bijnaam van de Germaanse krijgsgod Wodan, waarbij Wodan wordt omschreven als legeraanvoerder of legervader.

Felix bouwde zijn *cella* mogelijk op de plek van een oud heilig bos, gewijd aan een Germaanse leider of Wodan zelf. *Herualdolugo* is daarmee een van de vele voorbeelden waaruit blijkt dat de Kerk tijdens de kerstening oude heidense cultusplaatsen herbestemde en in gebruik nam.

Bronnen:
Maurits Gysseling, ‘Heroaldolugo’, in: *Mededeelingen uitgegeven door de Vlaamse Toponymische Vereniging te Leuven XXI, 1945, pp. 10-13; Yann Hollevoet, ‘Toen Roksem nog Heroaldolugo heette’, in: Vlaanderen. Kunsttijdschrift, Jaargang 44, pp. 162-168; Brigitte Meijns, Enkele beschouwingen betreffende de oorsprong en de vroegste geschiedenis van de cella in Roksem (8ste-11de eeuw), in: Vlaanderen. Kunsttijdschrift, Jaargang 44, pp. 39-46; Paul*

Roche, Lucan: De Bello Civili, Book 1, Oxford University Press, 2009, p. 296; Jörg Rüpke, Religion of the Romans, Cambridge, 2007, pp. 177–178; Jozef van Loon, Lo, Donk, Horst. Taalkunde als sleutel tot de vroege middeleeuwen, Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 2017, pp. 67-108.

Wouter Dhaeze

Zicht op het archeologisch park Roksem

BOVEKERKE OF DE RATTENPAROCHIE

De oudere lezer weet dat Bovekerke bekendstaat als de rattenparochie... Op het eerste gezicht is dit een weinig flatterende roepnaam, die dan ook enige toelichting vraagt.

Die naam heeft alles te maken met de patroonheilige aan wie de kerk in de vroege 12e eeuw is toegewijd: de Heilige Gertrudis. Hoe komt men erbij om voor Gertrudis, een minder bekende patroonheilige, te kiezen? Waarom wordt zij de patroonheilige van de nieuwe stichting?

Er zijn in België 42 kerken aan Gertrudis gewijd. In Nederland zijn er nog minstens 25. In Duitsland komt er o.a. nog Oberkirchen (!) bij.

“Gertrudis was de dochter van een vroegmiddeleeuwse edelman, Pepijn de Oudere, bijgenaamd van Nijvel, en Iduberga, ook wel Ita genoemd. Het geboortjaar van Gertrudis wordt benaderend rond 626 geplaatst. Al snel besloot ze haar leven in het teken van het geloof te stellen. Op 21-jarige leeftijd werd ze abdis in het door haar moeder in Nijvel gestichte dubbelklooster (voor mannen én vrouwen). Ze leefde er in totale onthechting en complete overgave aan haar geloof en was pas 33 (!), toen ze er op 17 maart 659 overleed.”

“Na de dood van Gertrudis ontstond al snel een vereringscultus, die van de 9e tot de 16e eeuw bloeide. Ook hierna was er nu en dan nog aandacht voor de heilige. Ze werd aangeroepen door reizigers en stervenden. Ook bij diverse ziektes en kwalen kon men bij haar terecht: blindheid en andere oogkwalen, huidziekten, razernij, hoofdpijn, pest, koorts, stuipen, keelziekten, gezwellen, haarworm, tot schreiende kinderen toe! Pas in de 15e eeuw is er volop bewijs dat ze ook bij ratten- en muizenplagen wordt aangeroepen. Dat was vooral in Duitsland het geval, maar het gebruik verspreidde zich ook in de Nederlanden.”

“De sterf- en tevens naamdag van Gertrudis draagt een bijzondere betekenis in zich. 17 maart wordt door hoveniers en landbewerkers immers als een Lostag beschouwd, een dag die cruciaal is voor het voorspellen van het verdere verloop van het weer. Als het op 17 maart regent... Dit kan vergeleken worden met de lotdagen, de twaalf dagen na Kerstmis, aan de hand waarvan het weer van het komend jaar kan voorspeld worden. 17 maart kan ook gezien worden als het begin van de lente, de dag waarop de aarde opnieuw klaar is voor nieuwe groei en opbrengst: “Met Sint-Geertruid komt de warmte de grond uit” is in dat verband een toepasselijke spreuk, iets waarnaar ook veldmuizen, ratten en andere knagers uitkijken. Ook de ijsheiligen rond midden mei zijn een voorbeeld van Lostagen. Ze lopen van 11 tot 14 mei. Volgens de volksweerkunde zijn dit de laatste dagen dat er nog nachtvorst kan voorkomen.”

Een direct verband om voor Gertrudis als patroonheilige te opteren, kan hieruit evenwel niet afgeleid worden. Misschien snijden de bedenkingen van Jan Van Acker (*Bovekerke en de Vlaamse regio in de vroege 12de eeuw, in: 900 jaar Bovekerke*) wel hout?

“Als voornaam komt Gertrudis (Gertrude, Geertrui) in Vlaanderen vooral voor vanaf de late 11e eeuw. En zoals bijna al die grafelijke pretendenden na de moord op Karel de Goede probeerden zich te legitimeren door een verwantschap die van ver of dichtbij met Robrecht de Fries te maken had, zien we dat hij opnieuw bij de hoge edelen met die naam een rol speelt. Te beginnen met zijn vrouw Geertrui van Saksen of Holland, zijn dochter Geertrui, moeder van Diederik van de Elzas en van een Geertrui uit haar eerste huwelijk, de Hollandse gravin die haar zoon naar voren schoof”.

Het lijkt er dus op dat Geertrui in de periode dat Bovekerke ingericht werd als parochie, erg populair was in de hoogste kringen van Vlaanderen, en daarna stelden

we vast dat de naam ook in de Vlaamse adel regelmatig voorkomt. Aan de basis van die populariteit staat het huwelijk van Robrecht de Fries met een Hollandse gravin met die naam, overleden in 1113 en begraven te Veurne, nauwelijks enkele jaren voor Bovekerke voor het eerst verschijnt in de bronnen in 1119. Gaat het hier dus om een bekende, maar toch wat ongebruikelijke heiligennaam, die vanuit Holland via de grafelijke dynastie in Bovekerke voet aan wal kreeg?”

Is er misschien ook een verband met de ontginning van de Utfanc - het bos- en heidegebied, waarvan Bovekerke deel uitmaakte - en dat onder impuls van de Vlaamse graven tot landbouwgrond werd omgeturnd. De stichting van Bovekerke kadert in deze beweging. Bovekerke ligt op de Portweg, die Eindsijk aan de Handzamevaart verbindt met het kasteel van Wijnendale. Traditioneel wordt aangenomen dat dit kasteel door de zonet vermeldde graaf Robrecht de Fries (1071-1093) werd gebouwd.

“Of er zich in Bovekerke rond de heilige ooit een echte cultus, een devotie met rituele evenementen ontwikkeld heeft, is niet bekend. Nu is de traditie in elk geval verdwenen. Roger Slosse, die een exhaustief werk over de volksdevotie in West-Vlaanderen gemaakt heeft (*Waar men gaat langs Vlaamse wegen. Volksdevotie in West-Vlaanderen, 1979*), vindt in Bovekerke geen sporen van verering terug, terwijl dat in andere, aan Gertrudis toegewijde parochies, op de een of andere manier wel het geval is. Hij besluit zijn bijdrage over de “ratteparochie en Gertrudis” met een pittige slotzin: “Al bij al is het te betreuren dat Bovekerke deze boeiende verering heeft laten ‘te kwiste gaan’.”

Bedevaartprentje van Bovekerke. Gertrudis wil “duyvel, dulheyt, ratten, muysen van ons jaegen”. Ze wordt “geviert den 17en maerte”. F. H. s. staat voor Franciscus Heylbrouck sculptsit. Langs haar staf kruipen ratten omhoog.

Enkel bij English (*Westvlaamsche Gertrudis-prentjes, Westvlaamsch archief, Bijblad bij Biekerf 1, 1939*) zijn sporen terug te vinden van enige devotie in Bovekerke. Hij bespreekt een bedevaartprentje en vermeldt een confrerie, die in 1680 opgericht is. Het verlies van het kerkarchief tijdens de Eerste Wereldoorlog haalt hij aan als verklaring voor het ontbreken van meer informatie om de omvang van de devotie te kunnen inschatten. Het feit dat er een confrerie opgericht is, geeft o.i. aan dat er toch wel enige activiteit geweest is, evenwel niet van dien aard om nu nog na te zinderen in het collectief geheugen.”

Marc Dewilde
pagina 3

SPREEKWOORDELIJK ONROEREND ERFGOED

- Aan alle **kapelletjes** aanleggen = alle cafés onderweg bezoeken
- Een onzevader bidden in alle **kapelletjes** = in alle cafés langsgaan
- Waar de klok luidt, daar is een **kapel** = geruchten hebben vaak een kern van waarheid
- De reis is nog niet ten einde als men **kerk** en toren herkent = geef niet op voor het doel geheel is bereikt
- Oude **kerken** hebben duistere glazen = het zicht wordt minder als je ouder wordt
- Op de **kloosters** reizen = altijd bij vrienden of kennissen logeren
- Iemand met een santje uit de **kapel** zenden = iemand afschepen, hem met een kluitje in ‘t riet sturen
- Waar God een **kerk** sticht, bouwt de duivel een **kapel** = het kwaad vindt men overal of naast de kerk bevindt zich een kroeg
- Het kan beter van de **kerk** dan van de **kapel** = iemand die welgesteld is, kan het beter betalen dan een minvermogende
- Een **altaar** voor iemand bouwen = iemand zeer hoog schatten
- Voor een gebroken **altaar** zal men geen kaars ontsteken = vergane glorie wordt niet meer geëerd
- In het **klooster** gaan, waar twee paar schoenen onder het bed staan = in ‘t huwelijk treden
- De **kerk** in het midden laten = bij een meningsverschil geven beide personen wat toe om het eens te worden
- In de **kerk** geboren zijn = de deur open laten staan

ZENDINGEN OF MISSIES IN GISTEL

De tijd van de donderpreken

Om de zes of zeven jaar organiseerde de geestelijkheid van de parochie een missie of zending. Meerdere dagen hield men een boetepredikatie. Vooral in de vorige eeuw in het interbellum en na de oorlogsjaren predikten men met speciale theatrale en moraliserende stijl. De paters Redemptoristen waren daar specialisten in. In een bomvolle kerk besteeg de predikant de preekstoel en sloeg het deurtje van de kansel met een forse slag toe. Hij sprak niet meteen en keek zelfbewust en doordringend naar de kerk-gangers beneden hem. Het werd muisstil en de gelovigen verwachtten meteen een donderpreek. Maar hij vertelde stilletkens hoe aangenaam ver-rast hij was toen hij door Gistels steedje fietste, een steedje van vriendelijke mensen. Hij was ook al op de hoogte van Gistels christelijk verleden waarvan ook de liefde voor Sint-Godelieve getuigde. Hij prees de Gistelnaars als eenvoudige mensen en hij was in vervoering voor hen. Dat hadden de gelovige toehoorders niet verwacht. Maar als een volleerd redenaar veranderde hij plots van toon en onderwerp, en kondigde meteen de echte reden van de komende zending aan. Met trage en luide stem zei hij dat hij kwam om bekering van de zondaars.

Hij was hier nog maar pas en wist al dat de wetten van God en de kerk fors met de voeten getreden werden. Niet met kleine ondeugden maar met groot kwaad. Zijn stem trilde bij het woord DOOD-ZONDE. Gistel werd nog niet vervloekt omdat God

de Gistelnaars nog een kleine kans wou geven. En die kans was de komende zending. Er was nog redding mogelijk voor zwarte zielen! Het was duidelijk: Gistel diende gezuiverd te worden van het kwaad. Iedere preek eindigde telkens met het lied en allen samen maakten een schoon kruisteken!

Spaar ons Heer en bekeer de zielen

Door het ongeloof, door ‘t vermaak misleid.

Het hoogtepunt van de zending was een kruisweg op zondagnamiddag. Er werd nogal luid gebeden voor de zondaars. Na iedere statie kwam het lied:

Glorie aan God, eer aan het kruis

Leve Jezus, leve zijn kruis.

“Waarom al die herrie in de gemeente”, zei onze buurman Theophiel, “die paters Toeristen (ver-warrend met Redemptoristen) zouden beter op reis gaan naar het buitenland”. Die paters, indien ze nu nog leven, mogen gerust zijn. Het communisme heeft het niet gehaald. En de zondaars? Moeilijk uit te maken, omdat iedereen nu een eigen mening heeft over zonde. Dit soort godsdienstbeleving is al lang verleden tijd. En bij velen is de katholieke moraal vervangen door vertwijfeling. Nu staan de biechtstoelen leeg en zitten de gevangenis en provol.

Gilbert Yperman

HOE DE KERK VAN GISTEL EEN DEURGAT KREEG

In de tijd dat de kerk van Gistel gebouwd werd, lag de oude pastoriër nogal ver vandaan. En juist als de metsers boven de grond geraakt waren, werd mijnheer pastoor ziek, zodat hij tot daar niet meer kon geraken. De metsers bouwden altijd maar hogerop, rondom toe, zoals het aangelegd was. Maar eindelijk zei nu de ene tot de andere: “Hoe kunnen de mensen hier mis horen? ‘t Zijn er toch vele die niet op een ladder durven klimmen?” “‘t Is nog waar ook,” zei de andere, “we hebben daaraan nog niet gedacht.”

“Maurus, Maurus,” riepen ze naar hun diender. Maurus klom de ladder op, stak zijn kop boven de muur en kreeg de opdracht om naar de pastoor te gaan en om raad te vragen. Als Maurus bij de pastoor kwam en de zaak uiteenzette, schoot de goede man in een hartelijke lach en zei: “Maar jongen toch, ze moeten er een deurgat in maken!” “Een deurgat,” zei Maurus, “een deurgat?” “Ja,” zei de pastoor, “een deurgat!”

Maurus herhaalde een deurgat en in enen trot liep hij kerkwaarts op, stap voor stap herhalend, deuregat. Om de kortste weg te nemen, liep hij al over het land, maar al-met-eens stond hij voor een brede gracht en

om er over te geraken moest hij zijn stap breken en daarmee ook zijn deuregat. Maurus wreef in zijn handen, haalde zijn aanloop en hoep hij was er over. Maar toen Maurus zijn weg wilde verder zetten en zijn deuregat herhalen, kon hij er niet meer opkomen. “Eigenaardig,” zei Maurus, “daar had ik het nog en nu niet meer, ‘t is misschien aan de overkant.” Hij sprong terug naar de andere kant, maar het schoot hem daar ook niet te binnen. Zo sprong hij van de ene kant naar de andere, maar tevergeefs.

Een boer die zijn koren aan het maaien was en Maurus bezig zag, dacht dat de arme jongen zot geworden was. Hij kwam naderbij en zei: “Wat scheelt er mijne vriend, waarom springt gij van de ene kant naar de andere?” “Ja,” zei Maurus, “is dat nu niet eigenaardig, daar had ik het nog en nu niet meer.”

“Och,” zei de boer, “het ligt misschien in het water.” “Verdikke, ‘k heb daar nog niet op gepeinsd,” zei Maurus. “‘k Zal je een beetje helpen,” zei de boer. Hij sloofde zijn broek op en stapte in het water en zocht met zijn pikke. Maar bij alles wat hij boven haalde, zei Maurus: “‘t Is dat niet, ‘t is dat niet, geef eens die pikke aan mij.” Maurus zwanzel-

de en zwierde met die pikke in het water, maar al met eens trof hij het been van zijn gediensstige maat.

“Oei, oei,” zei de boer, “‘t is er deure zulle. Ik ben zeker dat er een gat in is.” “Wadde,” zei Maurus, “er deure en ga... deuregat... ‘t is dadde, een deuregat.”

Nu liet Maurus de boer al gapend en bloedend staan en zette zijn weg verder al gedurig herhalend “deuregat, deuregat,...” En van verre riep hij naar de metsers: “Ge moet er een deuregat in maken!”

Roos Timmermans-Buyse

OVER HET HEILIG PUTJE EN DE AQUAMANILE

Scrollen op X kan soms onverwachte kennis opleveren. Zo kwam ik via @Vuurdistel, die beroepsmatig actief blijkt te zijn in de erfgoedsector, een interessant draadje tegen over een ‘Heilig Putje’. De twitteraar wist me te boeien en nodigde in haar laatste bericht de lezers die weleens een kerk bezoeken uit om zelf op zoek te gaan naar zo’n ‘Heilig Putje’. Tijdens de voorbereiding van Open Monumentendag 2024, waarbij de recent gerestaureerde kerk van Bovekerke centraal stond, besloot ik de uitdaging aan te nemen en ging op zoek naar het ‘Heilig Putje’. Met succes!

Een ‘Heilig Putje’, in het Latijn ‘piscina’, is een nis in het koor rechts van het altaar of in de sacristie van de kerk. In oudere kerken, die aanvankelijk nog geen sacristie hadden, vind je soms zelfs dubbele nissen.

Een belangrijk kenmerk van het ‘Heilig Putje’ is dat het zich altijd tegen een buitenmuur van de kerk bevindt en een licht uitgeholde onderzijde heeft, waarin een gaatje zit waardoor water via een gootje op de gewijde grond van het kerkhof kan wegvloeien.

Dit was van belang omdat volgens de oude riten niets dat in aanraking was gekomen met ‘het lichaam en bloed van Christus’, zoals water van de handwassing, hosties en miswijn, zomaar mocht worden weggegooid. Deze vloeistoffen moesten altijd op ‘gewijde grond’ terechtkomen.

Gevallen hosties werden bijvoorbeeld verkruid en in wijwater opgelost, vliegen of spinnen die in de miswijn waren gevallen, werden boven de piscina verbrand, en vlekken van miswijn werden uit het textiel geknipt en eveneens verbrand. Al deze zaken werden vervolgens door het ‘Heilig Putje’ weggespoeld.

Bovenin de piscina bevindt zich vaak een ijzeren haak, waaraan de zogenaamde ‘lavabo’ hing, gevuld met wijwater. Dit was meestal een koperen keteltje met twee S-vormige tuiten. Uit de ene tuit stroomde wijwater om alles wat met het sacrament te maken had te reinigen, en uit de andere stroomde gewoon water dat op ongewijde grond terecht mocht komen.

In de tweede helft van de 16e eeuw kregen kerken vaak een sacristie en veranderden enkele rituelen, maar de handwassing bleef belangrijk. Daarom werden sacristieën vanaf die tijd uitgerust met een ‘aquamanile’ met een afvoer naar gewijde grond.

In de kerk van Bovekerke vond ik, achter een deurtje met daarboven het opschrift Ante Post (voor, na), een wit aardewerken aquamanile. Die bestaat uit een klein reservoir voor water, voorzien van een kraantje, met eronder een zeepschaaltje en een opvangbakje voor het water. Het was duidelijk bedoeld om de handen te wassen.

In het opvangbakje vond ik ook twee kannetjes van moderner aardewerk. Het gebruik van twee kannetjes kennen we van de offerande tijdens de eucharistieviering, waarbij de priester een kannetje wijn gebruikt en een beetje water in de kelk giet. Dit ritueel symboliseert de vereniging van de goddelijke en menselijke natuur van Christus’ goddelijke natuur, het water voor Zijn menselijke natuur.

Christus: de wijn staat voor Christus’ goddelijke natuur, het water voor Zijn menselijke natuur.

Naarmate de tijd vorderde en er steeds meer liturgisch vaatwerk in gebruik kwam, werd de afwas omvangrijker en ging men op zoek naar praktische oplossingen. Zo evolueerde de ‘lavabo’ naar iets wat wij nu ook goed kennen: een roestvrij stalen gootsteen. Zover is het in Bovekerke echter nog niet gekomen. De aquamanile voldoet nog.

Gerdi Staelens

De Beuk: de oudste theaterzaal van Vlaanderen!

De geschiedenis van het huidige cultuurcentrum De Beuk begint bij pastoor Blancke. Blancke was pastoor van Kortemark van 1908 tot 1932 waar hij een grote stempel drukte op het culturele en politieke leven.

Onmiddellijk na zijn aankomst in Kortemark startte Blancke met de bouwplannen voor een nieuwe congregatiekapel en een gildezal. De congregatiekapel was bedoeld voor het houden van religieuze oefeningen, vooral voor de jeugd, en de gildezal moest dienen als een polyvalente ontspanningsruimte voor de verschillende parochiale verenigingen. Voor de noodzakelijke gronden had Blancke zijn oog laten vallen op een stuk hoveniersland vlak in het dorpscentrum. Kort daarop tekende architect Thierry Nolf uit Torhout de plannen voor de gildezal en de kapel in neogotische stijl. In 1910 was het bouwwerk klaar. Tijdens de grote vakantie van 1910 werd de gildezal ingespeeld met het stuk De verloren zoon door de studentenvereniging van het Klein seminarie van Roeselare.

1911 – TONEELKRING ‘HOOGER OP’ BOVEN DE DOOPFONT Rond 1875 al werd in onze gemeente een toneelafdeling opgericht, met als doel het traditioneel nieuwjaarsconcert van de fanfare op te luisteren. Onder impuls van pastoor Blancke kwam het bestuur in de winter van 1911-1912 samen en werd de toneelafdeling van de fanfare omgedoopt tot toneelkring ‘Hooger Op’. Om de toneelkring alle kansen te geven liet de pastoor in de nieuwgebouwde gildezal een podium timmeren. Er kwam een voorscène met gordijnen, twee reeksen schermen, een kleed- en grimeerkamer en een ruime bergplaats. Later, onder leiding van Joseph Demeester, werden zelfs nationale successen behaald!

1914-1918 Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden in de kapel en de gildezal Duitse soldaten ingekwartierd. Toen de gevluchte Kortemarkse bevolking in 1919 naar huis terugkeerde, vonden zij de oude Sint-Bartholomeuskerk in puin terug. Ook de kapel had geleden onder de inkwartiering van de troepen: het doksaal en de goten waren verdwenen, de ruiten waren stuk en de vloertegels gebroken. In veertien dagen tijd kon men alles voorlopig oplappen en deed de kapel dienst als noodkerk, dit tot de kerk in 1925 heropgebouwd was. Tijdens de

Tweede Wereldoorlog kregen de kapel en de gildezal het nogmaals zwaar te verduren. Opnieuw bezetten Duitse troepen de gebouwen en na de oorlog was er enorm veel werk om beide zalen terug op punt te zetten.

De kapel in de jaren 1930 © Westhoek Verbeeldt, MAR02320

DE JAREN 1950 IN DE BEUK In de jaren 1950 werd de gildezal heringericht als een volwaardige theaterzaal met vaste stoelen op een hellend vlak, een vernieuwde inkom, centrale verwarming en modern sanitair. Ondertussen was de aangrenzende kapel bovenlangs in twee gedeelte. In de benedenruimte werd de ontspanningszaal ingericht, bekend als Het Patronaat en bedoeld als “gezonde” ontspanning of patronage voor de jeugd op zondag. De bovenzaal was de zogenaamde “familiezaal”, geschikt voor grotere bijeenkomsten of vergaderingen en uitgerust met een klein podium in de apsis van de kapel. In de apsis kreeg de openbare bibliotheek onderdak van 1953 tot 1971.

Het Edelweiss-gezelschap op de planken van de gildezal © Westhoek Verbeeldt, HEU023502856

1967 – HET GUDRUNCOMITÉ HERSTELT DE ZAAL IN HAAR OUDE GLORIE Na een bloeiperiode met onder andere toneelkring ‘Hoger Op’ en cabaretgroep ‘Edelweis’ vallen alle activiteiten stil. Een groep enthousiaste, cultuurminnende heren (Ivo Denyft, Raoul Penninck, Marcel Vandamme, Aimé Desimpel, Frans Rossey, Leon Vandamme en Michel Denduyver) besloot om de handen uit de mouwen te steken en de zaal nieuw leven in te blazen, het Gudruncomité was geboren!

Een eerste bezoek aan de zaal deed hun enthousiasme echter geen goed. Het plafond diende dringend hersteld te worden, maar ook de stoelen en de linolium vloertegels moesten onder handen genomen worden. Samen met onderpastoor Vanholder gingen de heren aan de slag. Stilaan kon er aan een programma gedacht worden. Diverse theatergezelschappen werden aangeschreven, waarbij zelfs de KVS en NTGent naar Kortemark kwamen met hun voorstellingen. Het was de start van een decennialang succesverhaal!

1968 – KIND & GEZIN IN DE BACKSTAGE! Het Gudruncomité had ook werk gemaakt van de bouw van nieuwe kleedkamers en backstage, dit in samenwerking met Kind & Gezin. Het zorgde voor unieke taferelen waarbij de consultaties van Kind & Gezin waarschijnlijk als enige in Vlaanderen in de backstage van een theaterzaal doorgingen!

De nieuwe lokalen van Kind & Gezin achter de toneelzaal, 1968 © Westhoek Verbeeldt, KARV00575

1998-1999 In 1998-’99 kreeg het hele complex een volledige oprissing. Het was nu het gemeentebestuur dat het initiatief nam. Bij die gelegenheid werd het complex in een wit jasje gestoken en kreeg het een nieuwe naam: Cultureel Centrum De Beuk. Het nieuwe centrum werd ingehuldigd op 8 oktober 1999. Met de opening van De Beuk ging er ook een gemeentelijke programmatie van start. Tot op de dag van vandaag bieden de gemeentelijke diensten elk jaar weer een straf en gevarieerd aanbod aan cultuurbeleving in al zijn vormen aan. Al zeggen we het zelf.

Bron: Peter Bentein & Marcel Werbrouck, Kapellen in het Krededal, Kortemark, Heemkundige kring Crekel Beke, 2008.

Peter Bentein & Marcel Werbrouck

Leven tussen de Maria’s

Wie bij Hubert Verhelst (74) in de Sint-Sebastiaanstraat in Eernegem binnenkomt, waant zich in een museum. Van beneden tot boven staan overal Mariabeelden in allerlei formaten. Bijna 40 jaar verzamelt hij ze. Je ontdekt er een staalkaart van de Mariadevotie van de voorbije eeuwen.

“Eigenlijk is deze hobby eerder toevallig begonnen”, vertelt Hubert. “Mijn vrouw en ik hadden een caravan in Westende, waar we wekelijks naar toe gingen. De enige andere Vlamingen op die camping waren mensen uit Tielt, die recht tegenover ons stonden. We onderhielden goede contacten met hen. De man verzamelde bierglazen en nam mij eens mee naar een rommelmarkt. Daar heb ik mijn eerste Mariabeeld gekocht. Dat was in 1986.”

Dat Hubert koos voor afbeeldingen van de Heilige Maagd, was dan weer niet toevallig. Als kind al werd hij door zijn moeder, die Maria heette, in die devotie gestimuleerd. “Mijn moeder hield een winkeltje open nabij Slijpebrug”, zegt hij. “In de maand mei sloot ze de zaak één dag om op bedevaart te gaan naar Onze-Lieve-Vrouw van Lombardsijde. Als kleuter mocht ik achter op de fiets met mijn ma mee. Die verering voor Maria is gebleven.”

Ondertussen is Huberts verzameling uitgegroeid tot een collectie met zo’n 1150 beelden, en die groeit nog steeds verder aan. “Vroeger kocht ik vooral beelden op rommelmarkten”, vervolgt hij. “Sinds enkele jaren ben ik betrokken bij de zondagsvieringen in WZC Sint-Anna en kan ik mij op zondag minder vrij maken. Maar toch komen er geregeld nieuwe beelden bij. Mensen in het dorp weten dat ik Mariabeelden verzamel en bij een overlijden van een familielid schenken ze me vaak hun beelden.”

“Mijn collectie bevat alle mogelijke Mariabeelden, al zijn moderne uitvoeringen niet echt mijn ding. Mijn voorkeur gaat naar meer oudere, klassieke afbeeldingen. Hier in de living staat een 18e-eeuws polychroom beeld. Dat heb ik wel in een speciaalzaak gekocht. In de gang staat een Maria die in processies werd meedragen. En het grote beeld dat opvalt bij het binnenkomen in mijn huis, komt uit Oost-Duitsland. Daar werd het tijdens het communistisch regi-

me in stro begraven en later weer opgedolven.”

“Ja, elk beeld heeft zijn verhaal. Op een rommelmarkt kocht ik eens een exotisch uitziende Maria met het kindje Jezus, dat een schoentje miste. Het kwam uit Peru. Ik dacht dat die schoen verloren was gegaan en was van plan om er een nieuw exemplaar voor te maken. Totdat priester Mathias bij mij op bezoek was en mij vertelde dat dit tekort een kenmerk was van alle beelden van Onze-Lieve-Vrouw van de Eeuwigdurende Bijstand.”

Er komen hier vaak exemplaren toe met één of ander mankement. Vroeger restaureerde zijn vrouw Marie-Christine die beelden. “Ik keek goed toe hoe zij dat deed en na haar overlijden heb ik die klus op mij genomen”, gaat Hubert verder. “Ik doe dat soms ook voor vrienden of kennissen. Onlangs moest ik een groot kruisbeeld en de handen van twee Christusbeelden herstellen voor een kapel in Frankrijk. Het Mariabeeld van het pas gerestaureerde kapelletje in de Aatrijkestraat in Eernegem heb ik ook onder handen genomen. Belangrijk daarbij vind ik dat je de oude kleuren zoveel mogelijk benadert, zodat de sfeer van vroeger blijft.”

Leven tussen de Maria’s geeft Hubert de nodige rust. “Ik zet religieuze of klassieke muziek op en vind dan een paar uur ontspanning bij het verplaatsen en afstoffen van de stukken. Soms breek ik er eens eentje, en dat maakt me dan verdrietig. Maar er komen er nog geregeld nieuwe bij. Ik kan ze nog altijd een mooi plekje geven. Nee, ik ben nog niet uitgezamd.”

Koenraad Vandenbussche (vrijwilliger erfgoedwerkgroep)

